

que obtegi potest? Ast protestantes biblici ejusmodi scrupulis non anguntur (1).

CAPUT V. De sacrae Scripturae lectione in lingua vernacula.

Omnibus indiscriminatum fidelibus necessariam sacrae Scripturae lectionem ad salutem esse novatores sec. XVI. autumant, qui propterea in linguas vernaculas conversam summo studio eam propagare adnisi sunt (2). Eos secuti sunt janseniani, qui pariter ejusdem lectionis necessitatem praedicant, praesertim vero Quesnellius, cujus propositiones LXXXIX. LXXX. LXXXI. LXXXII. LXXXIII. LXXXIV. LXXXV. damnatae sunt, in quibus vigentem Ecclesiae improbat disciplinam, perinde ac perniciosum ac noxium sit; christianum velle a Scripturae lectione retrahere, ac fidelibus Christi os obturare, atque efficere ut filii lucis quamdam patiantur excommunicationis speciem (*Nonnullas ex his inferius damnabimus*). Quesnellii vestigiis, ut moris est, institit synodus Pistoriensis, cujus orpositio LXVII. his verbis expressa est: « Doctrina perhibens a lectione sacrarum Scripturarum, non nisi veram impotentiam excusare, subjungens ultro se prodere obscurationem, quae ex hujusce praeccepti neglectu orta est, super primarias veritates religionis; » a Pio VI. damnata est, uti *falsa, temeraria, quietis animarum perturbativa, etc.*

Neque his contenti novatores, Ecclesiam calumniantur catholicam, quod subtrahat e fidelium manibus divina eloquia, ne ex eorum lectione ipsi detegant errores quibus maculatur (3). Ad incautos vero deceptiendos interrogare passim solent rudes catholicos: *Cur Ecclesia vestra interdicit vobis sacra Biblia (Ut passim legitur in Ami de la religion)? Imitantes videlicet serpentem sciscitantem ab incauta muliere; Cur praecipit vobis Deus ut non comederetis de omni ligno paradisi (Genes. III, 1)?*

Ut igitur viam praeccludamus omnem Ecclesiae catholicae osoribus, eorumque depellamus calumnias, duo nobis praestanda sunt: primo evincere debemus

(1) Scripserunt etiam de hoc argumento D. Rubichon in op. *de l'Action du clergé*, et com. de Maistre, in *soirées de St-petersbourg*, Soir. XI.

(2) His novatoribus jam praeverat hac in sententia Erasmus, cujus articulos damnavit facultas Sorbonica an. 1527. die 17 decemb. In articulo XII, qui est *De translatione sanctarum scripturarum in linguam vulgarem*, excerpta sunt ex praef. in Matth. et damnatae insequentibus propp. 1. « Sacras litteras cupiam in omnes verti linguas. 2. Exclamant indignum facinus, si mulier, vel corarius loquatur de sacris litteris. 3. Me auctore, sacros libros legat agricola, legat faber, legat latinus. 4. Neque Ezechielis prophetae, neque canticum canticum, aut ejusquam librorum V. T. lectionem ulli homini interdico. 5. Indecorum, vel potius ridiculum videtur, quod idiotae et mulierculae psittaci exemplo psalmos suos et precatorem dominicam immurmurent, cum ipsi quod sonant non intelligant. »

(3) Ita inter ceteros stolidus ac furiosus minister Genevensis Dost, quem in superiore hujus tractatus parte, sect. II, cap. 1, in notis, commemoravi, qui cit. opus. *Du pouvoir de St. Pierre dans l'Eglise*, ed. 1855. pag. 58. more suo ita scribit: « Prêtres de Rome! je vous le conseille, continuez de cacher les Ecritures au peuple! Entrez les sociétés qui les propagent! empêchez l'instruction des hommes, et reversez les écoles! Car, vous le voyez vous-mêmes, il suffit de savoir lire la Bible pour ne plus croire à vos plus importantes traditions! »

sacrarum Scripturarum lectionem eunctis promiscue fidelibus haud necessariam ad salutem esse; secundo nunquam Ecclesiam absolute ac indiscriminatum prohibuisse filiis suis sacrarum Bibliorum etiam in lingua vernacula lectionem. Quae ut obtineamus sit:

PROPOSITIO I. — Sacrae Scripturae lectio Christi fidelibus indiscriminatum omnibus minime necessaria est ad salutem.

Ut ex ipsa propositionis enuntiatione liquet, de solis fidelibus hic loquimur, minime vero de pastoribus Ecclesiaeque ministris, quibus onus incumbit alios instruendi, quibus potius dictum est: « Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus » (*Malach. II, 7*). Timotheo vero Apostolus inculcat: « Attende exhortationi et doctrinae » (*ITim., IV, 13*), ac innumerae pene ecclesiasticae sanctiones eam illis injungunt (1).

Jamvero nulla teneri necessitate fideles ad legendas Scripturas sibi ostendimus. Si ejusmodi eos urgeret necessitas, ea oriretur aut ex ipsa rei de qua agitur natura, aut ex aliquo praeccepto positivo divino vel ecclesiastico. Ex neutro porro capite talis oritur necessitas.

Non exurgit imprimis ex ipsa rei natura: etenim per priora viginti ab orbe condito secula potuerunt homines salutem adipisci absque Scripturarum lectione, cum illae nondum extarent; a Moyse deinde ad Christum usque, absque eadem lectione potuerunt pariter salvari quotquot in ethnicismo ope fidei sibi ex antiqua traditione comparavit, et divina opitulante gratia legem naturalem servaverunt, justaque vixerunt, qui fortasse pauci non sunt. Idipsum dicitur de primis fidelibus post Christi adventum toto illo tempore quo nondum scripta N. T. fuerunt exarata. Postquam vero libri sive V. sive N. Testamenti in lucem prodierunt, absque illorum lectione tot potuerunt obtinere salutem, quot rudes et illitterati existerunt et existunt, et ex quibus major semper constat generis humani pars, aut in quorum manus hi libri minime pervenerunt. Omnis porro Judaeis, de christianis barbaris ac rudibus, qui sine Scripturis fidem tenebant, atque ad ejus normam mores suos componebant, notum est s. Irenaei testimonium quod alibi exscriptum (2). Absurdum autem est innumeris ejusmodi fidelibus viam praeccludere salutis hac una de causa, quod nequiverint aut nequeant Scripturas sacras legere. Hoc semper erit argumentum a quo nunquam poterunt adversarii se expedire. Crescit vero ejusdem vis ex iis quae paulo post ostendemus, scilicet neque Scripturas ipsas absolute ad fidem atque sa-

(1) Constitutiones et decreta conciliorum sive oecumenicorum sive particularium, incipiendo a conc. Hipponensi an. 395. celebratio usque ad Narbonense celebratum an. 1609, necnon decreta rom. pontificum ab Agapeto an. 550. usque ad Clementem VIII. an. 1596, quibus clericis et monachis sacrae Scripturae lectio praecipitur, exhibet eruditus P. Cherubinus a s. Joseph, Carmelita discalceatus, in *apparatu biblico*, Bruxell. 1704. tom. I. *Dissert. proemialis*, quast. III. art. 8. sect. 3, p. 120, seqq.

(2) Ex lib. III. *Cont. Haeres.* cap. 4. n. 2. quod etiam iterum inferius dabimus cum sermo erit de Traditione.

litem necessarias esse. Nam si Scripturae ad fidem salutemque absolute necessariae non sunt, quanto minus necessariae erit earundem lectio? Huc accedit quod si Scripturae lectio omnibus prorsus necessaria esset, ideo foret, quia ad fidem, pietatem, sanctitatemque in animis gignendam, fovendam, promovendamque lectio illa absolute requireretur: jamvero in hunc finem Scripturae lectio necessaria minime est, cum fides sit ex auditu, foveri autem promoverique possint pietas ac sanctitas tot aliis subsidiis quibus fideles abundant, instructionibus videlicet, exhortationibus, concionibus, tot libris asceticis, quibus ad omnimodam sanctitatem tuto informantur.

Restat proinde ut necessaria adstruatur Scripturarum lectio alicujus praeccepti divini aut ecclesiastici vi. Nusquam porro ejusmodi praecceptum reperiri, ex ipsa liquet adversariorum agendi ratione, qui licet saepe adeo provocati fuerint ad illud proferendum, hactenus tametsi maxime voluerint, exhibere non potuerunt; quod melius adhuc patebit ex difficultatum solutione. Deinde si ejusmodi praecceptum alicubi existeret, certe pia antiquitas, ut adversarii loquuntur, illud comperisset: ast tantum abest ut agnoverit, ut vel contrarium omnino supponant Ecclesiae patres; atque concilia etiam aperte omnino id excludant. Contrarium quippe supponunt tot illis exhortationibus quibus adhibebantur fideles inducere ad Scripturae sacrae lectionem, quin unquam praecceptum commemovent aut insinuant quidem (1). Aperte vero excludunt eorumdem Bibliorum testimoniiis. Ex innumeris prope quae adduci possent unum aut alterum seligemus. Tertullianus: « fides tua, inquit, te salvum fecit, non exercitatio Scripturarum. Fides in regula (Symbolo) posita est (2). » Quid senserit s. Irenaeus paulo ante diximus. S. Augustinus scribit: « Homo fide, spe et charitate subnixus, eaque inconcusse retinens, non indiget Scripturis, nisi ad alios instruendos. Itaque multi per haec tria etiam in solitudine sine codicibus vivunt (3). » Quomodo porro haec aliaque his similia, quae passim in patrum scriptis occurrunt, conciliari possent cum aliquo sive divino, sive ecclesiastico praeccepto, si hoc reipsa existeret (4)? Quod vero attinet ad concilia, satis est percurrere eorumdem acta, ut quisque intelligat non semel in lingua vulgari Bibliorum lectionem vetitam fuisse. Ejusmodi sunt inter alia concilium Tolosanum, Narbonense, Caméra-

(1) Patrum tum graecorum tum latinorum, qui exhortationes habent ad lectionem sacrarum Bibliorum, et doctorum qui eos secuti sunt duplicem pariter copiosissimum indicem, adductis etiam singulorum verbis, similiter confecit P. Cherubinus op. et loc. cit. art. 5. sect. II, et III. incipiendo a sec. I, a Clemente nempe Rom. usque ad sec. XVI. inclusive nempe usque ad an. 1597. Hoc ipsum jam praestiterat Jodocus Coccius, qui reipsa vere Thesaurum catholicum collegit 24. annorum spatio. Is itaque tom. I, lib. VI, art. XX. eundem catalogum exhibet usque ad an. 1310. Prior tamen auctor copiosior est, magis criticus, magisque accuratus, quia ipsi facile fuit ex anteriore proficere. In nonnullis tamen, quae ad severiorem criticam spectant, interdum et ipse labitur.

(2) *De praescript. haeret.* cap. 14. ed. Rig.

(3) *De doctrina christiana* lib. I, cap. 59, n. 43.

(4) Cf. Fontana, *Constitutio UNIGENITUS theologice propugnata* tom. III. in propos. LXXXIX. cap. 1, et 2. pag. 584. seqq.

cense, Mechlinense, de quibus inferius agendum nobis erit.

Cum igitur neque ex rei natura, neque ex praeccepto aliquo necessitas legendi Scripturas, quam novatores ac jansenistae obtrudere vellent, quaeque omnes indiscriminatum adstringat, habeatur, concludendum est sacrae Scripturae lectionem christifidelibus indiscriminatum omnibus minime esse ad salutem necessariam, prout ostendere nobis assumpsimus.

DIFFICULTATES. *Obj.* Ex utroque capite exurgit lectionis Scripturarum necessitas, quae omnes ac singulos obliget christifideles. Sane ipsam rei naturam ejusmodi inducere necessitatem ex multiplici capite patet, ac 1. ex fine quem Deus sibi praestitit in legenda Scriptura hominibus, ut nempe sua eis patefaceret voluntatem; jam vero omnibus ac singulis munus incumbit hanc Dei cognoscendi voluntatem; 2. ex obligatione qua omnes tenebantur Judaei audiendi Moysen atque prophetas ipsos Dei nomine alloquentes, et qua adhuc tenerentur christiani Christum sibi nobiscum adhuc conversaretur, et apostolos si et ipsi nobis concionarentur, audiendi; quae obligatio profecto non cessavit, cum et Christi doctrina et Apostolorum praedicatio libris sacris consignata sit; 3. ex consolatione quam nobis comparare ex Scripturarum debemus lectione, uti loquitur Apostolus dicens: « Ut per patientiam et consolationem Scripturarum, spem habeamus » (*Rom. xv, 4*); 4. ex persuasionem in qua erant Judaei quod in Scripturis vita haberetur aeterna, seu medium ad salutem a qua Christus eos minime abduxit, sed potius confirmavit illis verbis: « Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam aeternam habere » (*Joan. v, 39*); 5. neque eximuntur ab hac necessitate rudes ac illitterati, quibus ideo onus incumbit ejus lectioni adesse in templis ubi lingua vernacula ipsis legi debet; aut saltem dicendum cum synodo Pistoriensi eos excusari ex sola impotentia, ut in pluribus aliis accidit. 7. Nec demum suppletur huic necessitati aut concionibus, aut libris asceticis, cum in his non praebatur purum verbum Dei, sed immisceatur verbo hominum, nec raro per ineptas quandoque vero etiam contortas ac absurdas Scripturarum expositiones. Ergo.

Resp. N. A. Ad 1. prob. D. Si nulla alia ratio suppeteret cognoscendi voluntatem Dei hominibus patefactam praeter Scripturarum lectionem, C. Si plures aliae rationes praeterea suppetant, N. Has porro assignavimus in probationibus.

Ad 2. D. Tenentur homines Christum et Apostolos audire sive immediate, sive mediate, C. immediate N. Hoc enim absurdum est. Ceterum cum Christus generatim dixerit: « Qui vos audit me audit (*Luc. x, 16*); » et: « Ecce ego vobiscum sum (*docentibus*) omnibus diebus usque ad consummationem saeculi » (*Math. xviii, 20*), apertum est, eos omnes Christum et Apostolos audire, qui legitimos Apostolorum successores docentes praedicantesque audiunt. Christus enim jugiter vivit in ministris suis ac per eos divina sua missio perennis fit, dicente Apostolo:

Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos: obsecramus pro Christo (II Cor. v, 20). Eo vel magis quod non omnis Christi et Apostolorum doctrina per solam Scripturam ad nos pervenerit, verum etiam per traditionem, uti paulo post ostendemus.

Ad 3. D. Si Scriptura unica via esset ad patientiam et consolationem capiendam, Tr. Si plures alia praesto sint N. Addimus motiva, quae ad homines salvandos et ad patientiam informandos conferunt, viva voce exponi posse ac tutius per legitimos Christi ministros, ut diximus, a fidelibus percipi.

Ad 4. D. Quatenus in Scripturis, ex parte saltem, divina revelatio continetur ad viam salutis hominibus commonstrandam, C. quatenus ex sola Scripturarum lectione ab unoquoque immediate illa hauriri debeat N. Responsio patet ex dictis; neque unquam Judaei in hac persuasionem fuerunt.

Ad 5. N. Etenim si omnes prorsus et singuli ejusmodi necessitate adigerentur, omnes omnino etiam rudes ac illitterati ei parere deberent, ac propterea ad removenda obstacula quae ipsos impedirent quominus ei muneri satisfacerent, obligarentur. Nam qui ad finem tenetur, et quidem absolute, tenetur pariter ad media sine quibus necessarius finis nequit obtineri. Neque huic obligationi satisfaceret per auditionem, cum juxta adversarios necessitas sit de lectione ipsa. Suspiciari praeterea semper possent rudes ne in publica illa lectione non deciperentur aut per versionem infidelem, aut per mutilationem textus, aut alia demum ratione. Quod vero adjicitur de onere legendi Scripturas in templis lingua vernacula, quomodo id adversarii ostendunt? Nihil ejusmodi in Scripturis occurrit, quae juxta ipsos solam constituunt credendum et agendorum regulam.

Ad 6. D. Cujus propterea synodi propositio, utpote erronea, damnata est, C. probata atque admittenda N. Accedit, quod haec sit glossa omnino gratuita, cujus nullum in Scripturis fundamentum habetur aut traditione, et in eum finem invecta, ut ab absurdis, quibus premitur adversariorum doctrina, se subducerent.

Ad 7. vel N., vel D. Nonnulli, Tr., omnes N. Jam vero nunquam desunt in Ecclesia operarii, ut vocat Apostolus, inconfusibiles, qui rite graviterque enarrant verbum Dei; episcopi excubant ut concionatores suo recte fungantur officio. Sic nunquam desunt libri ascetici et mystici, vero Dei spiritu conscripti, quibus fidelium animi ad pietatem omnigenam mire excitantur, ac promoventur ad sanctitatem, sententiis ex sacris litteris opportune et apte deprromptis (1). Si

(1) Praetermissis siquidem nunquam satis commendatis asceticis operibus De imitatione Christi, Philothea s. Francisci Salesii, De genua columbae, De arte bene moriendi, De ascensione mentis in Deum V. card. Bellarmini, necnon tot eximii operibus Bossuetii, Fenelonii, card. Bonae, qui solide non minus quam pie animam christianam ad pietatem, perfectionemque perducent; si quis oculos conjiciat in scripta s. Catharinae Senensis, s. Theresiae, s. Alphonsii, fieri non potest ut ex unctione quam ubique spirant non sentiat Dei spiritum in illis dominari, ac cor suum in Deum rapi imo et trahi. Haec speciminis gratia commemoravi, ce-

quid vero aut inutile aut minus grave sive concionibus sive libris ipsis inseritur, non ideo omnia vitiosa dicenda sunt, sed in tanta qua illorum versamur copia potest quispiam illos seligere quos magis idoneos experitur, ac sibi magis accommodatos.

Inst. Saltem tenentur fideles ad sacrarum litterarum lectionem ex praeepto. Nam I. Deut. VI. 8. de mandatis Domini dicitur: Ligabis ea quasi signum in manu tua: eruntque et movebuntur ante oculos tuos, scribesque ea in limine et ostiis domus tuae. 2. Christus vero Joan. V. hoc ipsum iterum inculcavit dicens: Scrutamini Scripturas; et Apostolus praecipit Colossensibus ut epistolam legerent quam scripserat ad Laodicenos, ac vicissim ut Laodiceni eam legerent quam direxerat ad Colossenses: Et cum lecta fuerit apud vos epistola haec, facite ut et in Laodicensium ecclesia legatur: et eam quae Laodicensium est, vos legatis (Coloss. iv. 16). 3. Ex his praeterea discimus fideles omnes praeepto adigi ad legendas epistolas quas scripserunt ad eos Apostoli; quorsum sane epistolas illi scripserunt, si fideles non tenerentur eas legere? Quod vero dictum est de epistolis, de reliquis Scripturarum libris Novi praesertim Testamenti intelligi per analogiam debet, cum juxta s. Gregorium M. ac reliquos patres Scriptura sacra aliud non sit quam Dei epistola ad homines data; 4. Hinc Christus generatim dixit: Quaeite et invenietis; perinde ac si dixisset: quaeite in Scripturis veritatem et invenietis eam (1). 5. Quibus permotus s. Joan. Chrysostomus, Audite, inquit, obsecro, saeculares omnes, comparate vobis Biblia, animae pharmaca, si nihil aliud vultis, vel Novum Testamentum acquirite, Apostolorum Acta, Evangelia, etc. (2), ac demum concludit: Non potest fieri ut quisquam salutem assequatur, nisi perpetua versetur in lectione spiritali (3). 6. Merito proinde vel ipse Van-Ess, parochus catholicus ac professor in universitate Marburgensi, affirmavit propagationem sacrarum Bibliorum inter omnes indiscriminatim fideles unicum medium esse efficiendi, ut denuo christiana religio efflorescat (4). Ergo.

R. N. A. ad 1. prob. D. De praeeptis Decalogi, Tr., universae legis mosaicae N. Absurdum siquidem esset asserere legem universam seu Pentateuchum scribi in liminibus et ostiis domorum, aut ferri quasi signum in manu. Sane Pharisei, qui ad litteram allegata verba ex Deuteronomio intelligebant, in phylacteriis et vestis fimbriis nonnullos perpaucos legis mo-

terum innumera prope sunt in Ecclesia catholica ejusmodi opera, quae animum in Deum accendunt, quae frustra quaeras in protestantium scriptis quae glaciem potius adducunt. Sed in Ecclesia est vita. Non semel factum est ut protestantes rite dispositi ex illorum lectione commoverentur ac se reciperent in Ecclesiae suam.

(1) Ita Monod apud cit. opuse. Le ministre, etc. pag. 15 seqq.

(2) Αὐδοῦσαί, παρακαλῶ, πάντες οἱ βιωτικοί, καὶ κρησθε βιβλία, φάρμακα τῆς ψυχῆς, ἢ μὴδὲν ἕτερον βούλεσθε, τὴν γὰρ ζωὴν καὶ κληρονομίαν τῆς ἀποστολῆς τὰς πράξεις, τὰ εὐαγγέλια. Hom. IX. in epist. ad Coloss. n. 1.

(3) Οὐκ ἔστιν, οὐκ ἔστι τινὰ σωθῆναι μὴ συνεχῶς ἀναγνώσκοντες ἀσκήσαντες κειμήλια. In Lazar. conc. III, n. 2.

(4) Apud Grégoire, Hist. des sectes. tom. IV, p. 412.

saeculae locos exscriptos deferebant; ad hunc autem morem alludens Christus Dominus: Dilatant enim, inquiebat, phylacteria sua, et magnificant fimbrias (1), ad ostentationem videlicet. Ceterum objecta verba figuratam locutionem praese ferunt qua Hebraeis praecipiebatur ne unquam oblivioni traderent divina praeepta. Materialis interpretatio pharisaicum sapit et rabbinismum. Perperam igitur afferuntur verba Deuteronomii pro adstruendo praeepto de Scripturarum lectione.

Ad 2. D. Et in hypothese quod objecta Christi verba praeeptum contineant, solos phariseos, seu legis doctores ac sacerdotes afficiunt, C.; indiscriminatim omnes N. In primis dubium admodum est utrum imperandi aut indicandi modi sit verbum ἐπιμαρτυρεῖτε, scrutamini, ut inter ceteros s. Cyrillus Alexand. contendit (2). Verum dato etiam quod modi sit imperandi, non ad omnes promiscue Christus verba sua direxit, sed uti colligitur ex v. 35. eos alloquebatur qui miserant ad Joannem, quique erant sacerdotes et levitae (Joan. I. 19, 24. [Cf. eundem Kunoelium, ibid. ad v. 33, 34]). Jam vero etiam nunc Ecclesia sacerdotibus ac ministris suis eadem verba ingeminat: Scrutamini Scripturas; fidelibus vero ac populo illa Ecclesiastici ingerit: Altiora te ne quaesieris, et fortiora te ne scrutatus fueris: sed quae praecipit tibi Deus, illa cogita semper. Non est enim tibi necessarium, ea quae abscondita sunt, videre oculis tuis. Multos quoque supplantavit suspicio illorum. Et in vanitate detinuit sensus illorum (Ecclesiastici III, 22. 25. 26).

Ad 3. D. In publico coetu et sub magisterio ministrorum Ecclesiae, C.; ab unoquoque privato et absque ulla subjectione N. Haud inficiamur quandoque esse utilem posse publicam lectionem sive epistolarum, sive Evangelii, aliorumve sacrae Scripturae librorum, prout Ecclesia semper facere consuevit. Verum ut omni periculo via pracludatur, tractus seligendi sunt qui omnium adificationi inservire possint, et si qua alicubi difficultas in his predeprehendatur, explananda est ab Ecclesiae ministris, uti fit in Ecclesia catholica per enarrationem Evangelii aut epistolae, ac etiam ab iis qui e suggestu lectiones habent ac explanationes Scripturarum (3). Nunquam sane mens fuit apostolis

(1) Matth. XXIII, 5. Cf. in hunc loc. Joan Lightfootum, opp. edit. Ultraject. 1699. vol. II, p. 536 seq. qui recenset locos a phariseis descriptos in phylacteriis seu observatoriis, et vestium fimbriis; sunt autem haec quatuor legis periochae. Exod. XIII, v. 5-10. Exod. XIII, v. 11-16. Deut. VI, v. 5-9. Deut. XI, v. 15-21. Cf. quoque Ign. Weitenauer, S. J. in celebri Lexico biblico saepius recuso, ad vocem Phylacterium.

(2) Vadem damus hujus expositionis vel ipsum Kunoelium qui in Joan. V. 39. haec scribit: « Ἐπιμαρτυρεῖτε per multi interpretēs, nequaquam tamen idoneis de causis, imperandi modo accipiunt, et verbum ipsum ἐπιμαρτυρεῖτε, explicant, aliquid cum maxima ἀσφάλεια, ἀνιμῶν attentione, et magno animi conatu quaerere... sed ἐπιμαρτυρεῖτε, ut jam Cyrillus vidit, indicandi modo accipiendum est, vos inquit istis, scrutamini... Hunc enim modum orationis series flagitat, cum v. 40. sequatur καὶ οὐ θέλωτε ἐπιμαρτυρεῖτε, cum infra v. 45. Jesus concedat Moysen ab iis magni fieri, sed frustra legi; atque in praecedentibus etiam indicativi modi legantur. »

(3) Ut pateat quanta sollicitudine caverit concilium Tridentinum ut sacrae Scripturae lectio et explanatio vernacula lingua fieret populo christiano, satis est legere ejus decreta,

ut fideles absque subjectione praepositis suis epistolas aliaque ipsorum scripta legerent, eademque privato sensu interpretarentur. Equis enim fidelium absque erroris formidine legeret ac interpretaretur epistolam ad Romanos? Quod et de ceteris pariter dici opus est. Atque hinc responsio patet ad id quod adjicitur de universa sacra Scriptura, quae a s. Gregorio M. aliisque patribus merito vocata fuit epistola Dei ad homines (1).

Ad 4. D. Quaeite orando, C. legendo Scripturas N. Evidens est ex toto contextu agere hic Christum de necessitate atque efficacia orationis, cum dicat: Petite et accipietis, quaeite et invenietis, pulsate et aperietur vobis; in quibus nec verbum occurrit quod vel innuat praeeptum de Bibliorum lectione. Sed ita est: haeretici prius contorquent ad proprios sensus litteras sacras, deinde vero juxta privatam suam interpretationem, eas catholicis obtrudunt, ut quod contendunt quaqua versus evincere videantur (2).

Ad 5. D. Adhortando et quidem non absque aliqua amplificatione, C. presse praecipiendo N. Ut enim omnitiam non esse in unius tantum patris potestate praeeptum inducere quo omnes obligentur fideles, scopus ipsius est fideles a ludis, spectaculis profanorumque librorum lectione retrahere, eosque ad sacra

quae sub Paulo III. an. 1546. sess. V. De reform. cap. 1. edita sunt: « In Ecclesiis, dicitur, in quibus praebenda... aut quovis nomine nuncupatum reperitur, episcopi, archiepiscopi, primates, et alii locorum ordinarii, eos... qui stipendium hujusmodi obtinent, ad ipsius sacrae Scripturae expositionem, et interpretationem, per seipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneum substitutum ab ipsis episcopis... eligendum, compellant. De cetero vero praebenda aut stipendium hujusmodi non nisi personis idoneis, et quae per seipsos id munus explere possint, conferantur. » Et aliis omissis, quae alias retulimus, sess. XXIV. sub Pio IV. an. 1562. De reform. cap. 4. Statuitur de episcopis et parochis, ut « saltem omnibus dominicis et solemnibus diebus festis; tempore autem jejuniorum quadragesimae, et adventus Domini, quotidie, vel saltem tribus in hebdomada diebus, si ita oportere duxerint, sacras Scripturas, divinamque legem annuntient. » In quos locos cf. Joan. Gallemart. Haec vero executioni mandari tum ex publico facto constat, tum ex Scripturae lectionibus, quae vernacula lingua ad populum habitae sunt ac deinceps ingenti populi fructu typis editae; atque ut in Italia nostra sistam, equis ignora lectiones sacras Zucconi, Calini, Cattaneo, Nicolai, Rossi, Granelli, Roberti, Pellegrini, Martinetti, Barotti, Cesari, quique horum agmen claudii et Franc. Finetti, cuius decem jam volumina haec de re prodierunt?

(1) C. Fontana op. cit. in prop. LXX. II. Quesnellii cap. 4. et 5, p. 999 seqq.

(2) Vere quadrant adversariis nostris quae Tertullianus scribit de sui temporis haereticis, qui et ipsi, sicut saec. XIX. novatores, obtrudebant istud quaeite et invenietis, sic, inquam, scribit in lib. De praescript. cap. 14. « Itaque tu qui perinde quaeris, spectans ad eos qui et ipsi quaerunt, dubius a dubiis, incertus ab incertis, caecus a caecis in foveam deducaris necesse est. Sed quum decipiendi gratia praetendunt se adhuc quaerere, ut nobis (catholicis) per sollicitudinis injectionem tracentur insinuant: denique ubi adherint ad nos, statim, quae dicebant quaerenda esse, defendunt: jam illos sic debemus reprobare, ut sciant vos non Christo, sed sibi negatores esse. Cum enim quaerunt adhuc, nondum tenent: cum autem non tenent, nondum crediderunt, non sunt christiani. Et cum tenent quidem et credunt, quaerendum tamen dicunt ut defendant: antequam defendant, negant quod confitentur se nondum credidisse, cum quaerunt. Qui ergo non sibi sunt christiani, quanto magis nobis? Qui per fallaciam veniunt, qualem fidem disputant? Cui veritati patrocinantur, qui eam a mendacio inducunt? » Edit. Rigalt. Quam bene, quam graphice paucis his verbis omnium haereticorum cujusvis aetatis agendi ratio exponitur!

Scripturæ lectionem excitare, ut paulo post ostendimus. Quod ut obtineat utitur interdum hyperbole et amplificatione, prout clare patet ex altero testimonio ab adversariis objecto. Fierine potest, ut s. Joan. Chrysostomus sibi persuaserit rudes omnes ac idiotas qui litteras non didicerint, assequi salutem non posse? Hoc neque adversarii contendunt (1).

Ad 6. D. Si privatorum individuorum iudicium, rom. pontificum, imo et Ecclesiæ universæ iudicio esset preferendum, C. secus N. Quid magis ad religionis christianæ prosperitatem conferat, melius certe noverunt rom. pontifices, quibus illa ex divina institutione commissa est, aut, si lubet, Ecclesia ipsa universa, quam privati homines qualescumque. Cum vero rom. pontificibus et cum illis universæ Ecclesiæ constitit non solum non expedire ad religionis christianæ incrementum aut nullo modo conferre, verum etiam maxime obesse inconsultam ejusmodi Bibliorum propagationem, nonne hominis tumentis est, ac intolerabilis arrogantia illam propugnare tanquam unicum medium quo christiana religio efflorescat? Hinc est quod jure merito plures Van-Ess castigaverint ejusque retuderint audaciam (2).

PROPOSITIO II. — Nunquam Ecclesia aut rom. pontifices universim prohibuerunt fidelibus sacræ Scripturæ lectionem in lingua vernacula, sed modo improbarunt, modo probarunt, prout temporum, locorum, aut personarum adjuncta ac fidelium utilitas exposcere videbantur.

Hanc adstruimus propositionem tum ad vindicandam agendi rationem quam diversis temporibus Ecclesiæ ac rom. pontifices adhibuerunt circa lectionem sacrarum Bibliorum in lingua vulgari, tum ad repellendam protestantium, jansenistarum illorumque neotericorum calumniam, qui Ecclesiam ac rom. pontifices incusant, prout ac si universim prohibuerint lectionem Scripturæ sacræ in lingua vernacula, ut hac ratione fidelibus os Christi obstruerent, atque eis modum adimerent illam intelligendi. Præmonemus porro heic agi de re disciplinari, quæ propterea accommodari potest, immo et debet diversis temporum, locorum ac personarum adjunctis, cum exploratum sit nonnulla alicubi et quadam ætate saluberrime constituta fuisse, quæ, rerum adjunctis immutatis, tanquam noxia postmodum abrogata sunt, atque etiam vetita (3).

Quibus præmissis, ita accedimus ad thesim nostram evincendam. Ecclesiam antiquitus Scripturæ sacræ lectione in vulgari lingua non interdixisse fidelibus ex his liquet quæ paulo ante præmisimus de Scripturæ versionibus in omnes ferme linguas tunc tem-

(1) Cf. Bellarm. *De verbo Dei* lib. II, cap. 16.

(2) Inter ceteros eminent Lienhard Argentoratensis et Kistemacker theologus Monasteriensis de quibus etiam loquitur Grégoire loc. cit.

(3) Plura hujus diversæ agendi rationis pro diversis temporum ac personarum adjunctis concessit tum ex sacris litteris, tum ex historia ecclesiastica Spiritus Roterus in sua Iuvenatione hoc de argumento edita a. 1548, cap. XXX, quibus plura alia adiecit Fontana op. cit. in protos. LXXXIII, cap. 4, col. 848. seqq. quæ illic recoli possunt.

poris vigentes, quasque Ecclesia nunquam improbat, quod et adversarii ipsi ultro fateantur imo et contendunt. Insequentibus vero seculis, cogentibus hæreticorum fraudibus in vitandis sacris litteris sub versionum vernacularum obtentu, sacrarum Bibliorum lectio in lingua vulgari interdici cœpit fidelibus in Galliis a conc. Tolosano an. 1229 (1). Huic synodi constitutioni jam præverat Innocentius III, qui eadem de causa lectionem Scripturarum vulgari idiomate diœcesis Metensis fidelibus interdixit (2). Verum ejusmodi constitutiones locales fuerunt ac temporaria. Res ita se habuit, donec exortis hæreticorum lutheranorum, zwinglianorum, calvinistarum innumerarumque illorum propaginum factionibus, qui ad unum omnes necessitatem proclamarunt legendi ab omnibus et singulis fidelibus sacra Biblia idiomate vulgari, quique certatim suis sacros codices versionibus corruperunt, ut malo imminente occurreret Pius IV. prodiit ejus jussu regula quarta Indicis, qua sacrarum in lingua vernacula Bibliorum promiscua lectio severe interdicitur. Ast neque ob regulam istam omnibus Christi fidelibus ejusmodi lectio universim ac indiscriminatim prohibetur, cum ea relativa seu respectiva sit; siquidem quibus proficua esse deprehenderetur sacræ Scripturæ lectio, iis iudicio episcopi aut inquisitoris, de istorum consensu illa permittitur (3). Ex nimia tamen hanc concedendi facultatem facilitate, quæ haud pauci abutebantur, factum est, ut Clemens VIII. eam facultatem ad sacram Indicis congregationem revocavit (4).

Ubi autem Scripturæ sacræ lectio in lingua vernacula utilis visa est, non modo rom. pontifices eam

(1) Can. XIV. « Prohibemus etiam, ne libros V. T. aut N. T. laici permittantur habere, nisi forte Psalterium, vel Breviarium... Sed ne præmissos libros habeant in vulgari translatos omnino prohibemus » Apud Colletti in collect. Veneta concilior. tom. XIII col. 4259. Celebratum porro hoc concilium est an. 1229, mense Novemb. prout etiam habetur ex Simondo, Ducherio, Martenio, non autem an. 1129, uti scribit Wegscheider, qui adducit auctoritatem Mansi. Ast Mansi in suo ad concilia Veneto-Laberna supplemento, tom. II, col. 965, nec refert quidem hujus concilii acta, sed solum pacta inter regem Francorum et Raymundum comitem Tolosanum iuncta, statuitque hoc concilium pariter an. 1229. Hæc observanda erant circa epocham, ut pateat hanc prohibitionem factam esse adversus albigensium machinationes.

(2) Hanc refert Fontana op. cit. col. 591 seq. ubi etiam annotat Innocentium importuno Metensium desiderio aliquas Scripturæ partes minus difficiles permisisse.

(3) Ea verba regulæ 4. Indicis: « Cum experimento compertum sit, si sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde, ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri, hæc in parte iudicio episcopi, aut inquisitoris stetur, ut cum consilio parochi vel confessorii, Bibliorum a catholicis versorum, lectionem vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione non damnari, sed fidei et pietatis augmentum capere posse. » De hac regula Indicis prolixè egit P. Cherubinus op. cit. tom. IV, p. IV, pag. 488-538, adversus Arnaldum.

(4) Sunt autem hujus tenoris quæ jussu Clementis VIII. addita sunt Regulæ IV. Indicis: « Animadvertendum est circa supradictam regulam quartam Indicis vel record. Pii Papæ IV., nullam per hanc impressionem et editionem de novo tribui facultatem episcopis, vel inquisitionibus, aut regularium superioribus concedi licentiam emendi, legendi, aut retinendi Biblia vulgari lingua edita; cum hætenus mandato et usum sanctæ Rom. et universalis inquisitionis sublata eis fuerit facultas concedendi hujusmodi licentias, » etc.

non prohibuerunt, imo vero et promoverunt; cum scilicet certiores effecti sunt de versionum fidelitate, atque difficilioribus in locis eam opportunis notis explanatam compererunt. Sic Gregorius XIII. auctor fuit P. Wiechio S. J. ut in linguam polonicam Biblia verteret, ejusque versio Clemente VIII. probante Cracovia prodiit (1). In Germania præter antiquiores, quæ jamdiu a viris catholicis vulgatæ erant (2), nova adornata est ab Emsero (3); in Anglia in usu est versio catholica Duacensis, quæ edita fuit anno 1609 (4); in Galliis Fenelonius versionem gallicam N. T. plurimum provexit (5); in Italia, ut antiquiores versiones silentio prætereamus (6), celebris admodum est versio Cl. Martini archiepiscopi Florentini, quæ omnium pene fidelium manibus usuque conterrita (7),

(1) Cf. Alegambe in *Biblioth. Script. Soc. Jes.* loc. cit.
(2) Etenim Olfriedus Wissemburgensis an. 870. Novum Testam. ac Psalmos metricè lingua teutonica reddiderat; Rab. Maurus et Walfridus universa Biblia in linguam germanicam verterant; versiones biblicæ Augustana et Nurembergensis prodierant sec. XV. Cf. Audin, *Hist. de la vie de Luther*, ed. 2. tom. 1. p. 14. Quod tamen hic dicit Audin de versione germanica Rabani Mauri et Walfridi totius scripturæ, ab aliis in dubium revocatur. Cf. *Apparatum biblicum* Cherubini, vol. IV, p. 151 seq. Imo germanica versio quæ jam typis prodierat an. 1466. *sextedecim* vicibus edita est ante Lutheranaam versionem an. plus minus 1534. Cf. *versions of the Scripture* in Dublin Review, vol. 1. July 1856.

(3) De hac versione Emseri agunt Cochleus in *Actis adv. Lutherum* an. D. 1522. Serarius in *Proleg.* p. 150. Possevinus in suo apparatu tom. 1. Cf. Cherubinus, op. et loc. cit. Emserus non vertit nisi Novum Testamentum, Eekius addidit versionem T. Veteris de qua præter Gretzerum in *Vindie*. Bellarmini agit Rich. Simon in *Append.* p. 532. Juxta Sixtum Senens. lib. VI. *Bibl. sanctæ*, Eekius utrumque transtulit Testamentum an. 1540. Cf. tamen Le-Long *Biblioth.* tom. I, p. 507-582 seqq. edit. 1725.

(4) Vid. O'Connell, op. cit. *A full Report of the Proceeding* etc. pag. 41 seqq. Hæc versio quadraginta annorum labore adornata est a doctissimis viris et omnium præstantissima habetur.

(5) Sic enim ipse scribit in epist. 2. ad March. de Seignelai ex *Tremblade* 26. Febr. 1686. circa missiones *Sablonne*: « J'oubliais de vous dire, qu'il nous faudrait une très-grande abondance de livres, surtout de Nouveaux Testaments, et des traductions de la Messe avec des explications: car on ne fait rien, si on n'ôte les livres hérétiques; et c'est mettre les gens au désespoir, que de les leur ôter, si on ne donne à mesure qu'on ôte; » et in ep. 5. ad eund. « Il faudrait aussi répandre des Nouveaux Testaments avec profession... Si on leur ôte leurs livres sans leur en donner, ils diront que les ministres leur avaient bien dit, que nous ne voulions pas laisser lire la Bible, de peur qu'on ne vit la condamnation de nos superstitions et de nos idolâtries, et ils seront au désespoir; » et alibi in ep. data ex Rocella. « Je ne saurois vous dire le nombre de Nouveaux-Testaments dont on aurait besoin, » etc. Cf. *Correspondance de Fénelon*, éd. Paris 1827. tom. 1.

(6) Cujusmodi sunt, Nic. Malermi, Ant. Brucioli, aliorumque de quibus agit Le-Long in cit. *Biblioth.* tom. 1. Sisto in versione Jo. Diodati Lucensis, qui fuit minister calvinianus Genevensis, quæque paraphrasten potius quam interpretem agit in sua versione, ac nihil non ad suæ sectæ placita pertrahit, quam versionem propterea suam fecerunt Genevenses. Porro hæc versio ea est cujus jam plures editiones societas Biblica vulgavit atque inter nos disseminat ad deterendum *bonum mutium*. Egregii homines! Historiam hujus versionis fuse præbet P. Cherubinus a s. Joseph in *Appar. bibl.* tom. IV, p. 127 seqq. Nihil dixi de vers. Jac. de Voragine, quia critici eam in dubium revocant. Cf. Le-Long.

(7) Mirum est Glaiere nullam hujus versionis mentionem fecisse, cujus tamen supra viciatim editiones prodierunt; atque illud etiam notandum quod cap. V, quest. X, §. 16 et 17. loquens de versione Gothica Uphilæ assertat ad nos non pervenisse istius versionis nisi Evangelia, et aliquot fragmenta epist. ad Rom. quæ edita sunt a Knitzi ex *Co-dice rescri. lo.* Attamen notissimum eruditissimum est ex palimpsestis *Biblioth.* Ambrosiane curis Eminentissimi doctissi-

quamque etiam Pius VI. commendavit appposito Brevi dato 17. mart. 1778. in quo inter cetera de sacris libris hæc leguntur: « Illi enim sunt fontes uberrimi, qui cuique patere debent ad hauriendam et mortum et doctrinæ sanctitatem, etc. (Cf. in edit. Rom. 1784, t. 1). Quod et de nationibus reliquis dici debet, adeo ut vix aliqua sit, quæ versione sua non utatur (De quibus agit Le-Long op. cit.).

Sed et ante ita dictam reformationem longe lateque sacra Biblia disseminata erant. Quæ primum vulgata sunt a celebri Faust post typographicam inventionem fuere sacra Biblia juxta versionem vulgatam, nempe an. LXX. antequam lutherana factio foras erumperet. Notandum porro est ea ætate, quotquot pene legere scient, linguam latinam calluisse. Per idem tempus 800. plus minus editiones Bibliorum, aut N. T. ante reformationem prodierant; ac per universam Europam catholicam circumferebantur, antequam vel *protestantis* nomen agnosceretur. Et ex his, 200. versiones in linguis vernaculis diversarum gentium, penes quas vulgatæ erant, omnium manibus libere versabantur (Cf. O'Connell loc. cit.).

Hic ab historia depromptis jam constat de facti quod asseruimus veritate, nunquam videlicet Ecclesiam aut rom. pontifices universim et absolute sacræ Scripturæ lectionem in lingua vernacula fidelibus indiscriminatim omnibus interdixisse. Nunc præstat paucis jus adstruere, nempe ostendere prudeniter omnino Ecclesiam romanosque pontifices sese gessisse, dum pro opportunitate promiscuam illam lectionem fidelibus veterunt.

Dux sane cumprimis rationes concilia romanosque præules ad avertendos fideles a vulgari Scripturæ lectione perpulerunt: periculum scilicet perversionis et adulteratio sacri textus in versionibus hæreticorum. Hæc singillatim expendamus oportet.

Ac primò quidem perversionis periculo quod fidelibus instabat permota fuisse concilia romanosque pontifices ad illa decreta edenda, patet 1. ex ætate qua Tolosanus canon XIV. editus est. Eruperant tunc temporis albigenses ac waldenses, qui duce Petro Waldo contra clerum sese extulerant, et versione Scripturarum in gallicam linguam utebantur ad pervertendos catholicos quorum plures in dies decipiebantur ex perperam intellectis nonnullis Scripturarum oraculis; quapropter debuit concilium, prout jam præstiterat saltem ex parte pontifex Innocentius III., contrahere facultatem laicis legendi Scripturam lingua vernacula, quo malum illud compesceretur (1).

miq. te viri Angeli Mæi, qui eas primum reperit, et Caroli Octavi Castillonæi vulgatas esse epistolas fere omnes apostoli Pauli una cum textu gothico, ejusdemque gothici textus versione latina, una cum Glossario, ab. an. 1819. ad an. 1859. typis mediolanensibus. Re edito porro Castillonæus in non paucis Hug. cuius meminimus Glaiere.

(1) Hic me cohibere nequeo ab afferendis verbis auctoritatis protestantis, nempe Hurter, qui in vita Innoc. III. ed. cit. tom. III, lib. XIV, p. 53. agens de hæreticis illius ætatis qui typi fuerunt hæreticorum insequentium, scilicet protestantium, hæc ad rem nostram præclare scribit: « L'expérience avait appris que les hérétiques citaient quelquefois l'Écriture sainte pour appuyer leurs opinions, non seulement l'interprétaient selon leur système mais la tradur-